

Oběti krvelačné modly

Milan Horák

Tisíce zbytečně poražených zvířat a hořící hromady jejich těl, to jsou obrazy, které již po několik měsíců provázejí evropské dění. Ve snaze najít vhodná slova mluvili komentátoři těchto událostí občas o „hekatombách zabitých zvířat“ nebo o „zvířecím holokaustu“; sotvakdo z nich přitom tušil významovou hloubku takovýchto označení — „hekatomba“ i „holokaust“ jsou totiž odborné výrazy z náboženské praxe. Obě slova jsou řecká. První je odvozeno od číslovky „hekaton“ („sto“) a znamenalo rituální oběť původně přesné stovky, později jakéhokoli většího počtu zvířat; vždy se však jednalo o oběť mimořádně velkolepou či slavnostní. Druhý výraz pochází ze slov „holos“ („celý“) a „kaustos“ („spálený“) a sloužilo původně k označení oběti, při níž se tělo zvířete nedělilo na díl určený ke spálení a díl určený k obětní hostině, ale spálilo se vcelku; i taková oběť měla majestátnější, slavnostnější nádech, protože náležela bohům celá, bez toho, aby z ní ujídali kněží nebo účastníci rituálních hodů.

Někdo může namítnout, že novináři, kteří dnes používají slova z odborného slovníku obětních kněží dávnověku, tento jejich původní význam určitě na mysli nemají — o „hekatombách“ se mluví proto, že to náramně pádně zní, a „holokaust“ zase připomíná Hitlerovo vyhlazovací tažení proti Židům s jeho hromadným vražděním a hořícími hromadami těl. Dá se vskutku předpokládat, že novináři volbou označení pro současné události nezamýšleli navozovat asociace s pohanskou bohoslužbou; objevení těchto výrazů v souvislosti s děním posledních měsíců je však zajímavý úkaz, který může mít v kontextu dalších úkazů vysokou vypovídací hodnotu. Z pouhého označení nemůžeme usuzovat na charakter událostí; avšak i pouhé označení nás mimoděk může dostat na stopu vedoucí k pochopení jejich podstaty.

K jakékoli oběti nedílně patří určitá hodnota, které se obětník vzdává ve prospěch božstva; kdyby člověk obětoval jen věci, které jsou pro něj bezcenné, o žádnou oběť by se nejednalo. Vybíjení zvířat u příležitosti epidemie slintavky a kulhavky toto kritérium naplňuje — z různých variant zacházení s nákazou byla zvolena ta, při níž zahyne nejvíce nevinných tvorů, z drtivé většiny plnohodnotných a zdravých. Odmítnuty byly myšlenky očkování zvířat nebo vědomého posílení jejich přirozené schopnosti vypořádat se s chorobou řízeným šířením nákazy, tedy varianty, při nichž by zvířat zemřelo daleko méně a při nichž by nákaza postupně ztratila svou nebezpečnost. Zajisté, ke zvolení právě tohoto postupu vedly určité důvody — obě zvířatům příznivější varianty by vyžadovaly, aby se na minimum omezily dálkové transporty zvířat, protože nakažené zvíře se jen těžko poznává od toho, které dostalo vakcínu nebo si vytvořilo své obranné látky, a aby se celkově zlepšily podmínky chovu zvířat, protože jen tělo přirozeně a zdravě žijícího zvířete je schopno efektivně bojovat s nákazou. Tyto důvody však jen posilují naše podezření — jako správná oběť nesmí přímo sloužit obětníkovi, ale být ku prospěchu především božstvu a lidem přinášet užitek nanejvýš zprostředkovaně, skrze přízeň božstva, tak zvolený postup proti slintavce a kulhavce neslouží lidem, ale současnému systému živočišné výroby. Ze zachování otřesných podmínek chovu zvířat plyne pro člověka jen uměle udržovaná nadměrná spotřeba masa, a to navíc masa kontaminovaného hormony a antibiotiky — je nám tedy především ke škodě. Profitovat můžeme jako spolupodílníci masozpracujícího průmyslu a odvětví s ním spojených, tedy prostřednictvím jedné z manifestací božstva.

Inu dobrá, můžeme si říci, vybití a pálení dobytka je oběť za udržení našeho zvrženého způsobu zacházení se zvířaty; můžeme však oprávněně mluvit o rituálu? Rituální obětní úkon by přece měl být něco velebného, něco, co vzbuzuje nábožný úžas a posvátné mrazení v zádech — dá se však rituálem nazvat nechutný řemeslný masakr, jemuž ani nemáme chuť přihlížet? Hořící hromady pobitých těl ovšem vzbuzují strach, tedy zlým božstvům vlastní podobu posvátné bázně; úkony řídí a provádí vybraná skupina lidí ve zvláštních oblecích — jako kněží božstva a jejich pomocníci, oděni do bohoslužebných rouch. Ani kosmická velebnost těmto rituálům neschází: infračervené družicové snímky Evropy ukazují v posledních měsících dva obrovské zdroje tepla, které svou mohutností výrazně přesahují všechny ostatní — jedním z nich je sopka Etna, druhým hořící hranice zvířecích těl v Británii.

Pořádnému božstvu by však ani to všechno ještě nemělo stačit; samotné provádění nákladných obětí, byť je provádí kněžstvo, jež žije z veřejných prostředků, ještě nezaručuje účast srdcí celého lidu. Čas od času se musí konat rituál, který zasáhne i ty, kdo jinak obětem nepřihlížejí, rituál, jehož se zúčastní všichni, nebo aspoň dostatečné množství k tomu, aby bylo možno službu božstvu označit za věc nás všech. Jako kupříkladu v hinduismu vedle každodenních obětí, které vykonávají bráhmani a které nevyžadují nutně účast lidu, probíhá zpravidla jednou ročně slavnost, kdy nejširší zástupy provázejí sochu boha na její okružní cestě městem, můžeme očekávat, že naše krvelačné božstvo, které se nechává uctívat obřimi obětními hranicemi, si o to spíše občas vyžádá všelidový rituál. Ten jsme ovšem zažili také: vzpomeňme si na období, kdy každý, kdo překračoval naše státní hranice, byl nejprve vyzván k přípravné očiště — snědení nebo likvidaci všech masných a mléčných výrobků — a pak k rituálnímu přechodu přes desinfekční rohože; z hygienického hlediska se jednalo o úkony naprosto neúčinné, protože nikdo nedesinfikoval podlahy vlaků či aut, nikdo se nestaral o právětak použitou obuv v zavazadlech cestujících a nikdo nevyzýval k očiště lžiček, jimiž přijíždějící dojedli své poslední německé jogurty.

Leč i bez těchto mimořádných slavností má naše božstvo zaručeny denní úlitby od všeho lidu. Staráme se o ně svorně my sami, když úzkostlivě pěstujeme doktrínu o tom, že lidé ke svému životu potřebují maso, ba spousty masa. Tolerujeme svým politikům a úředníkům, že pomáhají udržovat spotřebu živočišných bílkovin na co nejvyšší míře bez ohledu na skutečnou potřebu; drtivá většina z nás se bez odporu účastní této mašinerie v roli spotřebitelů. Situace připomíná jiný druh oběti, který dobře známe z mnoha náboženství — obětní hostinu, kdy lidé přijímají stravu, které nemají nutně zapotřebí, ale která je spojuje s božstvem, jež je neviditelně přítomno jejich stolování. K občasnému oživení této každodenní praxe pak slouží oběti jiného typu, kupříkladu výše zmíněné holokausty; ty totiž neznáme jen z minulých měsíců — mnohý z nás si jistě vzpomene třeba na prasečí mor před pár lety.

Nevelká hrstka blouznivců, kteří se rituálů neúčastní a místo vepřového a hovězího kupují kapustu a květák, božstvu zpravidla tolik nevadí, pokud veřejně nenapadají oficiální doktrínu a její projevy; pro případ potřeby mají vyznavači božstva proti rebelům v záloze celou škálu prostředků od veřejného zostuzování až po státní donucovací aparát — občas je nutný exemplární zásah k zastrašení těch, kdo by snad jinak mohli rozšířit řady odpůrců. Takový zásah jsme mohli v nedávné době sledovat na případu paní Boženy Vinické z Prahy, babičky pečující o čtyřletého

vnuka, který jí byl soudem svěřen do péče — v říjnu minulého roku, právě v době, kdy u nás nejvýrazněji sílily obavy z masa „šílených krav“ bylo na popud obvodního úřadu zahájeno soudní řízení za zrušení pěstounské péče s odůvodněním, že babička je vegetariánka a nedává vnoučkovi maso. Příklad se naštěstí včas dostal do sdělovacích prostředků a do rukou organizací na ochranu lidských práv; pravděpodobně této skutečnosti vděčí paní Vinická za to, že po měsících strachu a úřední šikany dostala pěstounství čtyřletého Zbyňka potvrzeno a do péče jí byl svěřen i Zbyňkův mladší bratříček Pavel. Přes šťastný konec však případ ukazuje, že božstvo je odhodláno ke všemu, aby si udrželo moc; výmluvný je znalecký posudek o neškodnosti bezmasé stravy, na jehož základě byl malý Zbyněk babičce opětovně přiznán — lékař, který jej vypracoval, zdůrazňuje, že „posudek se týká pouze tohoto jediného a jedinečného případu a nelze jej tudíž zobecňovat“; božstvo se milostivě vzdalo jednoho drobného vítězství, ale jinak neustoupilo ani o píď.

Křesťan, který žije uprostřed těchto událostí, stojí před otázkou, jak se k nim postavit ze svého křesťanského přesvědčení — podobnosti s pohanskými kultury jsou zarážející, počínaje obětními hranicemi a konče tažením proti těm, kdo se odmítají klanět. Před obdobnou otázkou stáli křesťané už mnohokrát; poprvé už po několika letech působení křesťanství — zatímco na úplném počátku bylo křesťanství záležitostí výhradně vnitrozidovskou a křesťané tudíž se samozřejmě dodržovali Mojžíšův zákon, postupem času přibývalo těch, kdo se obrátili ke Kristu, aniž by předtím byli židovského vyznání; o otázce, nakolik má být Tóra závazná i pro ně, rokovala apoštolská synoda v Jeruzalémě, a dospěla k názoru, že postačí, když se pohanští křesťané vyvarují „modlářských obětí, krve, rdoušení a smilstva“ (Sk 15,29). Na prvním místě seznamu stojí oběti modlám — řecky „eidólothyta“, což znamená v první řadě samy předměty oběti, tedy věci, které byly zasvěceny modle, nejčastěji maso obětovaných zvířat, které se pojídalo na obětních hostinách. Křesťan se jich nemá vyvarovat ze slepé poslušnosti vůči apoštolské autoritě, nýbrž z jasných a rozumných důvodů, které podrobněji vysvětluje apoštol Pavel v osmé kapitole prvního listu Korintánům: obětní pokrm nám neškodí sám o sobě, ale tím, jak v kontextu působí na vědomí člověka; neúčastí na obětních hostinách dáváme najevo modlářům, že nejsme ochotni podporovat jejich náboženskou praxi, a svým spolubratřím, že nejsme závislí na dotyčné modle.

Důvody jmenované apoštolem jsou aktuální i dnes: pokud jíme na obětních hostinách, dáváme modlářům najevo svou podporu a oslabujeme ty, kdo by se modly rádi zřekli; pokud se jako spotřebitelé účastníme modlářské mašinerie našeho masozpracujícího průmyslu, podporujeme její trvání v současné podobě a zároveň ubíráme sílu těm, kdo hledají alternativu. K těmto důvodům se dnes přidává ještě další hledisko, které před dvěma tisíci lety nebylo příliš významné — hledisko utrpení obětovaných zvířat. Zatímco obětní dobytek starověku žil až do porážky svým přirozeným životem, jsou obětní zvířata dneška odsouzena ke strastiplné a zmrzačené existenci v kotcích továren na maso; zatímco oběti starověku vystačily s jednotlivými zvířaty či nanejvýš stovkami obětních zvířat, jedná se dnes o statisíce vybjíjených a spalovaných zvířat, jimž do našeho zvráceného náboženství nic není.

Rozhodnout se k neúčasti na obětních hostinách dneška může znamenat určité těžkosti a nepříjemnosti; je to však podstatně snazší, než před patnácti nebo pětadvaceti lety. Setkáme se možná se shovívavými úsměvy nebo i s agresivitou z nepochopení; spousty chutně vypadajících výrobků budeme muset nechat stát v

regálech supermarketů; nechceme-li se vzdát požitku masa, budeme se muset shánět po mase ze statků, které hospodaří biologickým nebo biodynamickým způsobem a se zvířaty tudíž zacházejí přirozeně a slušně; zůstaneme občas bez jogurtu, když budou zrovna k dostání jen jogurty s kafilénní želatinou; neseženeme-li vejce z přirozeného chovu, budeme muset nějakou dobu vařit bez vajec. Kolem nás jsou už tisíce lidí, kteří svým životem dokazují, že je to možné. A s každým dalším, který se přidá, slábne i krvelačné božstvo — narozdíl od „Boha živého“ nemají modly vlastní život, nýbrž žijí jen z duševní síly svých uctívačů.